

BREV & REPLIKER

BO CAVEFORS:

GRÄNSLÖS OSKULD?

I SvT 1993:3 varnar ledarskribenten för risken att det efterlängttade gränslösa Europa går vår näsa förbi och att detta kan bero på en "gränslös skuld", dvs missade chanser, urusla politiska och ideologiska insikter, bristen på "moraliska förpliktelser".

Analysen är korrekt.

Visserligen propagerade under femtio- och sextiotalen redaktionen för SvT för öppnare attityder mot västeuropeiskt och transatlantiskt samarbete, men inom den dåvarande högerpressen lät det ofta annorlunda.

När jag i Kvällsposten (då en seriös tidning) 1961 argumenterade för ett uppgivande av svensk neutralitetspolitik, inträde i EEC och anslutning till Atlantpakten, ansåg tidningens ledarskribent att min inställning var "helt orimlig".

1993 är vi äntligen där, i alla fall halvvägs. Men nu är det för sent. Varje ivrig EG- och Natoanhängare, som jag själv, inser i dag att de båda samlingsorganisationerna överlevt sig själva.

Tidigare var allt enklare – innan Ber-

linmuren raserades, Sovjet begravdes och gränserna mot Östeuropa öppnades. Men vad återstår i dag av begreppet "europeisk union" och vilket militärt skydd kan det gamla Nato erbjuda det nya Europa?

"Det är dags att sätta EG-frågan i relation till dagens europeiska verklighet", skriver ledarskribenten i SvT. Så riktigt. Men måste inte "säkerhetspolitisk samverkan" i framtiden ske på andra villkor än vad som möjligen är möjligt i ett "gränslöst Europa"?

1992 var ett tillnyktrandets år. Danskarnas Nej – som förvandlades till ett motsträvt Ja – fransmännens tveksamma Ja och brittiska underhusets skepsis mot Maastrichtavtalet, innebär att den gemensamma marknaden aldrig kan bli vad den var tänkt att bli. Kriget mellan Titos partisannostalgiska arvingar i det sönderskjutna Jugoslavien, visar att EG och Nato, lika litet som FN eller "Konferensen för säkerhet och samarbete i Europa", har tillräcklig politisk och moralisk styrka för att lägga locket på den kokande balkangrytan.

Västeuropeisk politik och militärstrategi är i kris. Därmed inte sagt att Europa är en kontinent i förfall och upplösning.

Ser man tillbaka på 1992 är det uppenbart att vad som skett och dagligen sker, inte är ett övergående fenomen utan början till en avgörande period i Europas historia. Denna förändring kommer att ha långtidsverkan vad gäller kultur och sociala klassförhållanden. Europa befinner sig i en övergångsfas. 80-talet var inget bra decennium – mer än för den som var tillräckligt smart att för egen del nyttja den goda konjunkturen, politiskt och/eller ekonomiskt. Kommunismen störtades, Sovjetunionen och Östeuropa öppnades för "marknadsekonomin". Men till vilket pris, om man ser längre än till dagens segrar? Det finns ingenting som tyder på att utvecklingen kommer att bli mindre våldsam i de här länderna än om de kommunistiska regimerna fått fortsätta regera ytterligare något eller några decennier och successivt tvingats till förändringar och då till förändringar anpassade till ländernas möjligheter och strukturer.

Korståget mot kommunismen står Västeuropa dyrt. Den tidigare homogeniteten, möjligheterna till samarbete, samförståndet, slås sakta men säkert sönder och samman. Den förrykta idén att blixtnabbt exportera västeuropeisk

mentalitet och teknik till Ryssland och Östeuropa, kommer att slita sönder hela kontinenten om inte omfattande förändringar sker inom framför allt EG och Nato. Det politiska och militärstrategiska läget kräver att vi bygger *nya* handelspolitiska och säkerhetspolitiska system i stället för att lappa vidare på de gamla.

Den tidigare västeuropeiska och transatlantiska europapolitiken måste därför förvandlas till en för *samtliga* europeiska stater – inkluderande Ryssland – gemensam politik, politisk attityd.

Detta är självklart. Den före detta västtyske ambassadören vid FN och i Rom, Hans Arnold, redogör i en ytterst intressant debattbok för vad som bör ske, samtidigt som han ger gedigna genomgångar av EG:s och Natos förankring i europeisk historia efter andra världskriget, från Jalta till Alma Ata (*Europa am Ende? Die Auflösung von EG und NATO*, Piper Verlag, München 1993).

Arnold menar att EG och Nato nått vägs ände, att organisationerna överskridit gränserna för vad som de facto är möjligt att förverkliga inom de fastlåsta aktionsramarna. Nato har med heder avslutat uppgiften att skydda Västeuropa mot den sovjetiska stormakten med imperieambitioner och EG visar, dagligen, att det är ett alltför ohanterligt instrument i det *nya* Europa.

Detta innebär att europapolitiken

måste befrias från utopin om total integration. Man måste orientera sig bort ifrån idén om en sammanslutning av europeiska förbundstater, för att i stället initiera samarbete mellan Europas nationalstater. Därmed tar man ett avgörande steg bort från åttiotalets misslyckade starkt marknadsinriktade "nyliberala" politik med total frihandel och så vidare, mot ett mer traditionellt social-konservativt samhälle som är väl förankrat i europeisk kultur och tradition.

Det är orealistiskt att utifrån de gamla europeiska kulturerna skapa politisk enhet i Europa. Regionala och nationella kulturidentiteter är och kommer att förbli starkare än den europeiska identiteten. Kulturell mångfald måste därför vara förutsättningen för framtidens europapolitik. Och det är detta som är EG:s verkliga dilemma, inte frågan om det nuvarande EG skall "fördjupas" eller "förökas", det vill säga om samarbetet inom ett EG med endast de nuvarande medlemmarna skall fördjupas och intensifieras innan EG "förökas" med nya medlemmar, som Sverige.

Avgörande för såväl EG-stater som för länder som i dag står utanför EG, är den nationella utvecklingen inom framför allt handels- och valutaområdena. Som EG fungerar och agerar sedan 1992 har den gemensamma marknaden visserligen internationaliserats, europeiserats, men i huvudsak vad gäller gräns-

överskridande kriser. Det är misstagen medborgaren lägger märke till, att välståndssamhället förvandlas till kris-samhälle.

Det är en öppen fråga i vilken grad extrema krissituationer leder till att enskilda stater återgår till nationella ordningsregler och åtgärder. Hans Arnold påminner om att tyska regeringsmedlemmar i tjänsteeden förpliktigar sig att i första hand arbeta för "att skydda tyska folket mot skador". Detta är en självklarhet också i andra länder, att det egna landets medborgarskydd har företräde när fara hotar. Det är sålunda illusoriskt att tro att det inom dagens EG finns så markant övergripande gemensamma intressen, så att man vid stora nationella kriser, kan förvänta sig att andra medlemsländer solidariskt ställer upp för att lösa problemen.

I dag erkänner realistiska EG-politiker att Maastricht tydliggjort det omöjliga i att skapa en politisk union utifrån en existerande handels- och valutaunion. I Maastricht uppenbarades sanningen om EG som övernationellt statsförbund: ett misstag, ett fiasko.

Vad jag hittills sagt gäller också Nato. Parallellerna mellan EG och Nato, är otaliga. Såväl inom EG som inom Nato gäller att när trycket utifrån lättar, reduceras medlemmarnas gemensamma intressen. Det gäller såväl de europeiska staterna sinsemellan som mellan de europeiska Natomedlemmarna och USA.

Nato var och är endast aktionskapabelt i den utsträckning som de enskilda Natostaternas intressen sammanfaller. Natos handlingsförklaring under Jugoslavienkonflikten är ett tragiskt åskådningsexempel.

När östblocket föll befriades Natostaterna från den tidigare påtvingade inbördes gemenskapen och kompanjonskapet med USA. Det är utmärkt och en pådrivande faktor för att tvinga fram ett nära samarbete mellan suveräna europeiska nationalstater. Motivationen för att vara med i ett Nato av den gamla/nuvarande modellen, är obefintlig. En ny NATO-strategi kan endast legitimeras om de enskilda medlemsländerna inte inom folkrättens ramar kan uppnå samma mål som kan nås inom ramarna för ett Natofördrag. Natos nya politiska målsättning kan endast förverkligas om strukturen förändras.

Det är uppenbart att kärnvapenfria stater är ointresserade av att vara med och förverkliga dagens Natostrategi, men utan understöd från det icke-nukleära folket kan de nukleära riddarna aldrig skapa ett fungerande nytt Nato.

Dilemmat är tydligt; för EG och för Nato. Organisationerna har åstadkommit åtskilligt som kommer att noteras i

historiebokens debattkolumn. Men skenet var alltid starkare än Varat. EG var aldrig så integrerat och Nato sällan så oslagbart som det predikades och som man önskade. Slutet för EG är en följd av att idén förbrukats, överlevt sig själv. Nato går in i skuggornas värld därför att man saknar konkreta uppgifter, definierbara fiender. Men så småningom, kanske alltför snart, växer det fram nya hotbilder, från den muslimska världen och från ett konsoliderat – eller revolutionärt – Ryssland.

Lyckas man inte omstrukturera EG och Nato till verksamma organ för ett nära samarbete mellan renationaliserade stater i såväl Väst- som Östeuropa, leder detta till att osäkerheten, risken för militära konflikter, ökar dramatiskt i Europa. I denna situation vore det förnuftigt av de skandinaviska länderna och av Österrike och Schweiz, att vila på hanen vad gäller medlemskap i EG, för att i stället avvakta utvecklingen och förbereda medborgarna på ett samarbete med det övriga Europa inom ramarna för det nya EG och det nya Nato som kommer att byggas på ruinerna av dagens bastioner. Under väntetiden är det lämpligt att effektivisera det militära försvaret.